

Albert Camus

Primul om

Traducere din limba franceză
de Ileana Cantuniari

POLIROM
2020

Albert Camus, *Le premier homme*

Copyright © Éditions Gallimard, 1994
All rights reserved

© 2020 by Editura POLIROM, pentru traducerea
în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvîrșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezentă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto copertă: © Robert Harding / Alamy Stock Photo

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

CAMUS, ALBERT

Primul om / Albert Camus; trad. din lb. franceză
de Ileana Cantuniari. – Iași: Polirom, 2020

ISBN: 978-973-46-8133-4

I. Cantuniari, Ileana (trad.)

821.133.1

Printed in ROMANIA

Cuprins

Nota editorului francez 5

Partea întâi

CĂUTAREA TATĂLUI

<i>Pe deasupra şaretei</i>	9
Saint-Brieuc	21
3. Saint-Brieuc şi Malan (J.G.)	29
4. Jocurile copilului	37
5. Tatăl. Moartea lui. Războiul. Atentatul	51
6. Familia	69
Bunica.....	73
Étienne	85
6 bis. Școala.....	115
Pedepsele	126
Moartea în Algeria	137
7. Mondovi: Colonizarea şi tatăl.....	147

Partea a doua

FIUL SAU PRIMUL OM

1. Liceul	165
Cotețul şi tăiatul găinii.....	187
Joile şi vacanțele	192
2. Confuz sieși.....	225

ANEXE

Fila I	235
Fila II.....	236
Fila III	238
Fila IV	239
Fila V.....	240
<i>Primul om</i> (Note și planuri)	241
Două scrisori	277

Pedepsele

„Așteaptă, băiete“, spuse dl Bernard. Se ridică cu greu, își trecu unghia arătătorului peste gratiile coliviei canarului, care ciripi și mai frumos: „A! Casimir, ți-e foame, îi ceri lui tata“, și se [duse] spre micul lui birou școlăresc din fundul încăperii, lîngă cămin. Scotoci într-un sertar, îl închise la loc, deschise un altul, scoase ceva de-acolo. „Ține“, spuse el, „e pentru tine.“ Jacques primi o carte învelită în hîrtie cafenie de băcănie și fără nimic scris pe copertă. Mai înainte chiar de-a o deschide, înțelese că era *Crucile de lemn*, chiar exemplarul din care dl Bernard făcea lectura în clasă. „Nu, nu“, spuse el, „este...“ Voia să spună: e prea frumos. Nu găsea cuvintele. Dl Bernard dădu din capul său bătrân. „Ai plîns în ultima zi, îți amintești? Din ziua aceea, cartea asta îți aparține.“ Și se întoarse cu spatele pentru a-și ascunde ochii dintr-odată roșii. Se duse iarăși spre birou, apoi, cu mîinile la spate, reveni spre Jacques și, fluturîndu-i sub nas o riglă roșie scurtă și solidă, îi spuse rîzînd: „Îți mai amintești de acadea?“. „Ah, domnule Bernard“, spuse Jacques, „ați păstrat-o aşadar! Știți că acum e interzisă.“ „Vax, era interzisă și atunci. Ești martor totuși că mă slujeam de ea!“ Jacques era martor, căci dl Bernard era pentru pedepsele corporale. Pedeapsa obișnuită constă doar, e adevărat, în note proaste, pe care le scădea la sfîrșitul lunii din numărul de note dobîndite de elev și care-l făcea să coboare atunci în clasamentul general. Însă, în cazurile grave, dl Bernard nu-și bătea deloc capul, aşa cum făceau adesea colegii săi, să-l trimită pe contravenient la director. Acționa el însuși după un ritual neschimbător. „Bielul meu Robert“, spunea el cu calm și păstrîndu-și buna dispoziție, „va trebui să trecem la acadea.“ Nimici din clasă nu reacționa (poate doar pentru a rîde pe furiș, conform regulii constante a inimii omenești care vrea ca pedepsirea

unora să fie resimțită ca o bucurie de către ceilalți^a). Copilul se ridică, palid, însă în majoritatea timpului încerca să-și țină firea (unii ieșeau din bancă înghițindu-și deja lacrimile și se îndreptau spre catedra alături de care stătea deja dl Bernard, în fața tablei). Tot după ritual, în care intra aşadar o urmă de sadism, Robert sau Joseph se ducea el însuși să ia de pe birou „acadeaua“ pentru a o înmîna sacrificatorului.

Acadeaua era o riglă de lemn roșu, groasă și scurtă, pătată de cerneală, deformată de crestături și tăieturi, pe care dl Bernard i-o confiscase cu mult timp în urmă unui elev uitat; elevul o înmîna dlui Bernard, care o primea cu aer de obicei zeflemitor și își îndepărta apoi picioarele. Copilul trebuia să-și așeze capul între genunchii învățătorului care, strângînd din coapse, îl ținea zdravăn. Și, pe fesele astfel înfățișate, dl Bernard plasa, potrivit cu greșeala, un număr variabil de strășnice lovitură de riglă egal repartizate pe fiecare fesă. Reacțiile la această pedeapsă erau diferite de la un elev la altul. Unii gemeau mai înainte chiar de a primi loviturile, învățătorul neclintit făcea atunci remarcă că se grăbeau, alții își apărau cu naivitate fesele cu mîinile, pe care dl Bernard le dădea atunci la o parte cu o lovitură neglijentă. Alții, sub arsura loviturilor de riglă, zvîrleau cu sălbăticie din picioare. Mai erau și aceia, dintre care făcea parte Jacques, care încasau loviturile fără să scoată un sunet, tremurînd, și care se întorceau la locul lor înghițind lacrimi mari. În ansamblu, totuși, această pedeapsă era acceptată fără amărăciune, mai întîi pentru că aproape toți acei copii mîncau bătaie acasă, iar corecția li se părea un mod firesc de educație, apoi, pentru că echitatea învățătorului era absolută, pentru că se știa dinainte ce fel de infracțiuni, mereu aceleași, antrenau ceremonia expiatorie, iar toți cei care săreau peste limita acțiunilor ținând doar

---

a. sau ceea ce îi pedepsește pe unii îi face pe ceilalți să se bucure.

de nota proastă știau ce riscă, și pentru că sentința era aplicată primilor, ca și celor din urmă, cu o egalitate plină de căldură. Jacques, pe care dl Bernard îl iubea în mod vizibil mult, o încasa la fel ca ceilalți, și fu chiar nevoit să încaseze a doua zi după ce dl Bernard își manifestase public preferința pentru el. Atunci cînd Jacques se afla la tablă și, după un răspuns bun, dl Bernard îl mîngîie pe obraz, fiindcă o voce șușotă: „preferatul“ în clasă, dl Bernard îl lipi de el și spuse cu un fel de gravitate: „Da, am o preferință pentru Cormery, la fel ca pentru toți aceia dintre voi care și-au pierdut tatăl în război. Eu am făcut războiul alături de tații lor și săn în viață. Încerc să-i înlocuiesc aici măcar pe camarazii mei morți. Și acum, dacă vrea cineva să spună că eu am «preferați», să vorbească!“. Discursul acesta fu primit cu tăcere totală. La ieșire, Jacques întrebă cine-l numise „preferatul“. A acceptat într-adevăr o asemenea insultă echivală cu a-ți pierde onoarea. „Eu“, spusese Munoz, un băiat înalt și blond, destul de moale și nesărat, care se manifesta rar, dar care-i arătase întotdeauna antipatie lui Jacques. „Bun“, zise Jacques. „Atunci blestemata de mă-ta^a“. Asta era tot o înjurătură rituală care atrăgea imediat încăierarea, insulta adusă mamei și morților fiind dintotdeauna cea mai gravă pe malurile Mediteranei. Munoz șovăia totuși. Însă ritualul e ritual, aşa că vorbiră ceilalți pentru el. „Haide, la cîmpul verde.“ Cîmpul verde era, nu departe de școală, un fel de teren viran unde creștea ici și colo o iarba firavă, și care era plin de cercuri vechi, cutii de conserve și butoaie putrede. Acolo aveau loc „caftelile“. Caftelile erau pur și simplu dueluri în care pumnul înlocuia spada, dar care ascultau de un ceremonial identic, cel puțin în spirit. Ele vizau de fapt să pună capăt unei certe în care era în joc onoarea unuia dintre adversari, fie că fuseseră insultați ascendenții săi direcți sau strămoșii,

---

a. și blestemații tăi de morți.

fie că fuseseră desconsiderate naționalitatea sau rasa lui, fie că fusese pîrît sau acuzat de a fi pîrît, furat sau acuzat de a fi furat, sau pentru motive mai obscure aşa cum se iscă în fiecare zi într-o societate de copii. Cînd unul dintre elevi considera, sau mai cu seamă cînd ceilalți considerau în locul lui (iar el își dădea seama de acest lucru) că fusese ofensat în asemenea mod încît ofensa trebuia spălată, formula rituală era: „La ora patru, la cîmpul verde“. De îndată ce formula era rostită, agitația se potolea iar comentariile încetau. Fiecare dintre adversari se retrăgea, urmat de prietenii săi. În cursul orelor de clasă care urmau, știrea alerga de la o bancă la alta împreună cu numele campionilor, pe care colegii îi priveau cu coada ochiului, ceea ce afecta drept urmare calmul și hotărîrea proprii bărbăției. Pe dinăuntru, era altceva, și pînă și cei mai curajoși erau distrași de la activitatea lor de neliniștea de a pîndi momentul în care aveau să fie nevoiți să-i înfrunte violența. Însă nu trebuia ca cei din tabăra opusă să-l poată ricana și acuza pe campion că „bîții de frică“, conform expresiei consacrate.

Jacques, după ce-și făcuse datoria de bărbat provocîndu-l pe Munoz, bîția de frică oricum din plin, ca de fiecare dată cînd se punea în situația de-a înfrunta violența și de-a o exercita. Însă hotărîrea lui era luată și nu se punea problema nici măcar o sigură clipă, în mintea lui, că ar fi putut da înapoi. Asta era ordinea lucrurilor, iar el știa, de asemenea, că acea greață ușoară care-i strîngea stomacul înainte de acțiune va dispărea în momentul luptei, gonită de propria-i violență, care, de altfel, îi făcea tactic un prost serviciu, tot atât cît îl slujea... și care-l adusese la¹.

În seara luptei cu Munoz, totul s-a desfășurat după ritual. Combatanții, urmați de suporterii lor transformați în îngrijitori și care-i cărău deja ghiozdanul campionului,

---

1. Pasajul se oprește aici.

ajunseră primii la cîmpul verde, urmați de toți cei pe care-i atrăgea încăierarea și care, pe cîmpul de luptă, sfîrșeau prin a-i încâjura pe adversari, care se descotoroseau de pelerină și de haină în mîinile îngrijitorilor. De data aceea, impetuozitatea îi fu de folos lui Jacques, care înaintă primul, fără prea multă convingere, îl făcu să dea îndărăt pe Munoz, care, mergînd de-a-ndăratelea răvășit și parînd cu stîngăcie croșeurile adversarului său, îl atinse pe Jacques în obraz cu o lovitură care-l duru și-l umplu de o mînie devenită încă și mai oarbă din pricina strigătelor, rîsetelor, încurajărilor asistenței. Se năpusti la Munoz, făcu să plouă peste el o grindină de pumni, îl lăsă descumpănit și avu norocul să plaseze un croșeu plin de furie în ochiul drept al nenorocitului, care, complet dezechilibrat, căzu jalnic în fund, plîngînd cu un ochi, în timp ce celălalt i se umflă imediat. Ochiul învinețit – lovitura regală și foarte căutată, deoarece consacra pentru mai multe zile, și încă în chip foarte vizibil, triumful îngăitorului – făcu întreaga asistență să scoată urlete de indieni Sioux. Munoz nu se ridică imediat de pe jos, și imediat Pierre, prietenul intim, interveni cu autoritate pentru a-l declara pe Jacques îngăitor, a-l îmbrăca cu haina, a-l acoperi cu pelerina și a-l lua cu el, încanjurat de un alai de admiratori, în timp ce Munoz se ridică, tot plîngînd, și se îmbrăca în mijlocul unui mic cerc consternat. Jacques, buimăcit de repeziciunea unei victorii pe care n-o nădăduia atît de completă, abia auzea în jurul lui felicitările și istorisirea luptei deja înfrumusețate. Voia să fie bucuros, era bucuros undeva în vanitatea sa și totuși, în momentul plecării de pe cîmpul verde, întorcîndu-se spre Munoz, o tristețe posacă îi strînse brusc inima, văzînd chipul descumpănit al celui pe care-l lovise. Și află astfel că războiul nu e ceva bun, din moment ce a înginge un om este la fel de amar precum a fi învins.

Pentru a-și completa educația, i se aduse la cunoștință fără întîrziere că stînca Tarpeian se află lîngă Capitoliu. A doua

zi, aşadar, sub ghitourile admirative ale colegilor, se crezu obligat să adopte un aer țanțoș și să se împăuneze. Cum, la începutul orei, Munoz nu răspunsese la apel, vecinii lui Jacques comentau absența prin rînjete ironice și făcut cu ochiul către învingător. Jacques avu slăbiciunea să le arate colegilor ochiul pe jumătate închis, umflîndu-și obrazul și, fără să-și dea seama că dl Bernard îl privea, făcu o mimică grotescă ce dispăru cît ai clipi atunci cînd vocea învățătorului răsună în sala dintr-o dată tăcută: „Bietul meu preferat“, zise acel impasibil zeflemitor, „ai și tu dreptul, ca și ceilalți, la acadea.“ Triumfătorul fu nevoit să se ridice, să ia instrumentul de chin și, în proaspătul miros de apă de colonie care-l înconjura pe dl Bernard, adoptă în sfîrșit poziția rușinoasă a supliciului.

Afacerea Munoz nu avea să se încheie cu această lecție de filozofie practică. Absența băiatului dură două zile, iar Jacques se simți vag neliniștit, în ciuda aerelor lui țanțoșe, cînd, în a treia zi, un elev înalt intră în clasă și-l anunță pe dl Bernard că directorul îl chema pe elevul Cormery. Nu erai chemat la director decât în cazuri grave, iar învățătorul, înălțîndu-și sprîncenele groase, spuse doar: „Grăbește-te, țînțărelule. Sper că n-ai făcut vreo prostie“. Jacques, cu picioarele ca de cîrpă, îl urmă pe elevul cel înalt de-a lungul galeriei de deasupra curții cimentate și plantate cu arbori de piper, a căror umbră firavă nu te apăra de căldura toridă, pînă la biroul directorului, care se afla la celălalt capăt al galeriei. Intrînd, primul lucru pe care-l văzu în fața biroului directorului fu Munoz încadrat de o doamnă și un domn cu aer posomorît. În ciuda ochiului tumefiat și complet închis care-l desfigura pe colegul său, avu o senzație de ușurare că-l vede în viață. Dar nu avu timp să-și savureze ușurarea. „Tu ești cel care și-a lovit colegul?“, spuse directorul, un omuleț chel, cu chip trandafiriu și voce energetică. „Da“, spuse Jacques cu voce slabă. „V-am spus-o doar, domnule“, zise doamna. „André nu-i un derbedeu.“ „Ne-am